

Κωνσταντίνου Χαριλ. Καραγκούνη

Καθηγητού της Ανωτάτης Εκκλησιαστικής Ακαδημίας Αθηνών

kxkaragounis8@gmail.com – www.kxkaragounis.gr - +30 6947774647

Ο μουσικοδιδάσκαλος

Παναγιώτης Μιχ. Αχειλάς

Ήθος Μικρασίας στα μουσικά ήθη τής Μαγνησίας

Ανακοίνωση στην Ημερίδα

« Ιστορίες και Τραγούδια με δυο Πατρίδες

Iki Memleketli Hikaye ve Sarkilar

1924 - 2024, Εκατό Χρόνια

από την Ανταλλαγή Πληθυσμών Ελλάδας – Τουρκίας »

που διοργάνωσαν,

- η Περιφέρεια Θεσσαλίας

- η Αντιδημαρχία Πολιτισμού του Δήμου Βόλου,

- ο φορέας πολιτισμού της Ιεράς Μητρόπολης Δημητριάδος και Αλμυρού
«Μαγνήτων Κιβωτός, για τη Διάσωση του Πολιτιστικού Αποθέματος»

Σάββατο, 6 Ιουλίου 2024

Πνευματικό Κέντρο Ι. Μητροπόλεως Δημητριάδος και Αλμυρού

Βόλος, 2024

Ο μουσικοδιδάσκαλος Παναγιώτης Μιχ. Αχειλάς Ήθος Μικρασίας στα μουσικά ήθη τής Μαγνησίας

του **Κων/νου Χαρίλ. Καραγκούνη**

Καθηγητού της Ανωτάτης Εκκλησιαστικής Ακαδημίας Αθηνών
kxkaragounis8@gmail.com – www.kxkaragounis.gr - +30 6947774647

Για τον μικρασιάτη μουσικό Παναγιώτη Αχειλά, τον γιο τού Μιχάλη τού Ακσαρλή, του Μιχάλη με το Κανονάκι, όπως ήταν γνωστός ο πατέρας του, δεν θα γράψω σήμερα εδώ βιογραφικά στοιχεία. Έχουν γραφεί πολλά κατά καιρούς. Και μια άριστη πτυχιακή εργασία έχει συνταχθεί για τον αείμνηστο Παναγιώτη Αχειλά, από τον συμπολίτη μας, αγαπητό φίλο και μαθητή μου, κ. Χαράλαμπο Σαρικάκη, και λήμματα σε Εγκυκλοπαιδείες έχουν δημοσιευθεί γι' αυτόν, και ένα σπουδαίο τοπικό σωματείο τού αφιερώθηκε από τον Ιδρυτή και τα Ιδρυτικά Μέλη του, ο γνωστός Σύλλογος «*Ε.Δ.Ρ.Α. Μ.Ε. - Παναγιώτης Αχειλάς*». Όποιος, λοιπόν, ενδιαφέρεται για βιογραφικά στοιχεία τού Παναγιώτη Αχειλά, ας αναζητήσει αυτά προς ενημέρωσή του. Εγώ εδώ, σήμερα, θα σας εκμυστηρευθώ μικρές ιστορίες και περιστατικά του βίου του, όπως τα έζησα για πολλά χρόνια δίπλα του, έως την κοίμησή του· ίσως μικρά και ασήμαντα γεγονότα, τα οποία δεν ενδιαφέρεται να καταγράψει η παγκόσμια ιστορία, αλλά θαυμαστές, ως απίστευτες λεπτομέρειες, που φανερώνουν το μεγαλείο τού ανδρός, τον μοναδικότατο χαρακτήρα του, το ύψος της τιμιότητός του, το βάθος της αγάπης του, όχι μόνο για τη μουσική, αλλά και για τον άνθρωπο, την πατρίδα, τον Θεό!

Χάρη στην Άννα Κουτσελίνη. Τον Παναγιώτη Αχειλά γνώρισα ένα καλοκαίρι, φοιτητής εγώ τότε, μέσω ενός άρθρου τής Άννας Κουτσελίνη στο περιοδικό «ΩΡΕΣ τού Βόλου» για τον πατέρα του κυρ-Παναγιώτη, τον αείμνηστο Μιχάλη Αχειλά. [Σε ένα τοίχο στη Νέα Ιωνία, κάποιος ζωγράφισε την χαρακτηριστική φιγούρα του, αλλά, δυστυχώς, χωρίς το Κανονάκι του.] Εκείνο το άρθρο τής Άννας έκλεινε περίπου ως εξής: «*Σήμερα, ο μόνος που συνεχίζει την παράδοση του μπαρμπα-Μιχάλη είναι ο γιος του Παναγιώτης, ο οποίος περιμένει κάποιον να του παραδώσει το Κανονάκι και την τέχνη του.*» Άφησα αμέσως το μαγαζί όπου δούλευα για φοιτητικό χαρτζιλίκι και έτρεξα στην Νέα Ιωνία. Νεαρός μαθητευόμενος στην Ψαλτική εγώ, έψαχνα ένα παραδοσιακό όργανο για να μελετήσω σωστά τα μουσικά διαστήματά της. Έψαχνα στην Αθήνα για δάσκαλο Λαούτου με κινητούς μπερντέδες, αλλ' ανέλπιστα, χάρη στην Άννα, βρήκα στο Βόλο το απείρως ανώτερο· και δάσκαλο Κανονιού, και θαυμαστή της Αραβοπερσικής Μουσικής, και καλό γνώστη τής Θεωρίας της.

Το μαγαζάκι της οδού Μαιάνδρου. Συνάντησα τον κυρ-Παναγιώτη στο μαγαζάκι του στην οδό Μαιάνδρου, φωτογραφείο, κουρείο, σχολή μουσικής, στούντιο, εκθετήριο μουσικών οργάνων και θεραπευτήριο του πνεύματος. Ο ίδιος, αν και νεώτατος, έδειχνε σπασμένος και γηραλέος (κοιμήθηκε μόλις 60 κάτι χρόνων), σκυφτός όχι μόνο από το βάρος της φτώχειας και της βιοπάλης, αλλά κυρίως από σεμνότητα, απέ-

ραντη σεμνότητα και ταπείνωση, έως παρεξηγήσεως από μερικούς... Σκυφτός, αλλά τον άνθρωπο τον κοίταζε κατάματα με εκείνα τα -δυσανάλογα για το μπόι και τη μορφή του- μεγάλα και πεντακάθαρα μάτια του. Δεν ήταν κιοτής· ήταν απλός, με φόβο Θεού. Δεν ξέρω, δεν τόλμησα να ρωτήσω ποτέ αν εκκλησιαζόταν, αλλά χωρίς δισταγμό θα πω, «με μια οσιακή απλότητα». Πλάι δε στην απλότητά του συμβάδιζαν η καρτερία και η επιμονή.

Πρώτη γνωριμία. - Κύριε Παναγιώτη, του είπα, είμαι Ψάλτης, έμαθα για σας, κι ήρθα να σας γνωρίσω. Θα ήθελα να μάθω Κανονάκι.

Σήκωσε τα μεγάλα μάτια του, με κοίταξε κατάματα και -ποτέ δεν θα λησμονήσω- τί είδα. Είδα μέσα τους μια βαθιά δυσπιστία και πικρία. Δεν θα την ξεχάσω ποτέ!

- Έχει περάσει απ' εδώ ένας σωρός ανθρώπων κι όλοι λένε, θέλουν να μάθουν, (μερικοί ήταν και Ψάλτες) αλλά όλοι τη μία μέρα παίρνουν το Κανονάκι και την άλλη μου το γυρίζουν πίσω. Αν ήξεραν οι Ψάλτες, τί εργαλείο είναι το Κανόνι γι' αυτούς... [Ας μου επιτραπεί εδώ ένα σχόλιο: Είναι, όντως, εργαλείο το Κανόνι για τους Ψάλτες που θέλουν να μελετήσουν την Θεωρία της Ψαλτικής, αλλά πρέπει να προσέξουν, μη μπλέξουν με την κοσμική μουσική. Αυτό το μπλέξιμο αλλοιώνει την Ψαλτική. Αλλάζει την τοποθέτηση και την χρήση της φωνής, την ταλαιπωρεί, την κουράζει και, το χειρότερο, ανοίγει μια κερκόπορτα κοσμικότητας στην ψυχή. Πρόκειται για δύο παράταιρα πράγματα· «ο νοών, νοεΐτω». Προσωπικά, πολύ μετανιώ, γιατί πρωτοστάτησα σ' αυτό και έχω επίγνωση ότι φέρω μέγιστο μερίδιο ευθύνης, και για τους μαθητές μου, και για τους μιμητές μου. Αν και δεν δύναμαι να επανορθώσω, οφείλω το ελάχιστο· απολογούμαι δημοσίως.]

Τα μαθήματα μαζί του. Ο κύρ-Παναγιώτης ποτέ δεν μου πήρε μια δραχμή για τα μαθήματα που μου έκαμε -αν και ζούσε από τα μαθήματα-, γιατί ο φτωχός καταλαβαίνει καλύτερα εκείνον που βρίσκεται στην ίδια κατάσταση, που δυσκολεύεται, πού αγωνίζεται, αλλά προσπαθεί. Όχι μόνο δεν ζήτησε ποτέ αμοιβή, αλλά μου προσέφερε και ένα δεύτερο Κανονάκι που είχε, για να μελετώ. Στο επόμενο μάθημα, απ' ότου μου το έδωσε, με ρώτησε:

- Διάβασες; - Μπα, όχι πολύ, κυρ-Παναγιώτη, ήμουν στη Θεσσαλονίκη, λέω. (Ήμουν φοιτητής της Θεολογίας τότε.)

- Και δεν πήρες το όργανο στη Θεσσαλονίκη, μου λέει απογοητευμένος.

Το ξένο όργανο να πάρω στη Θεσσαλονίκη, που έτρεμα μη πάθει τίποτε, που το φύλαγα ως κόρην οφθαλμού; Να το κουβαλάω στα τραίνα και στα ΚΤΕΛ με τόσους κινδύνους; Αν πάθαινε κάτι, πώς θα το ξεπλήρωνα; Όχι, δεν το είχα πάρει στη Θεσσαλονίκη.

- Όχι, κυρ-Παναγιώτη, φοβήθηκα.

- Τί φοβήθηκες; Εγώ σου το έδωσα να διαβάζεις. Θα το πάρεις στη Θεσσαλονίκη το Κανόνι, για να μελετάς.

Το Αιγυπτιώτικο Κανονάκι. Εκείνο το Κανόνι είχε μεγάλη ιστορία. Ήταν ένα μεγάλο αράβικο όργανο. Του τό 'χαν φέρει από την Αίγυπτο, όπου επήγαν εκδρομή, κάποιοι γνωστοί του. Το πλήρωσε ακριβά, αλλά δε βγήκε καλό. Ήταν εμπορικό, που λένε, οι μουσικοί. Άλλαξε πολλά χέρια πριν από μένα. Άλλαξε πολλά χέρια και μετά από μένα. Το αγόρασε απ' τον κυρ-Παναγιώτη ο Δήμος Ν.Ιωνίας για τη Σχολή Παραδοσιακής Μουσικής πού ίδρυσε το 1989. Έκανα κι εγώ το δάσκαλο σ' εκείνη τη Σχολή.

Το αιγυπτιώτικο Κανονάκι το δανείζαμε στους μαθητές για να μελετούν. Εν τέλει, από χέρι σε χέρι σχεδόν διαλύθηκε. Όταν έκλεισε η Σχολή (ο κυρ-Παναγιώτης, εν τω μεταξύ, είχε κοιμηθεί στις 8.1.1991) κάπου το βρήκα πεταμένο, σκευρωμένο, του έλειπαν οι περισσότερες χορδές, του έλειπαν κλειδιά... Το πόνεσα και το περιμάζεψα, αν και ήταν για τη σόμπα. Ήταν κομμάτι της ψυχής μου.

Τα κλειδιά του ήταν περίεργα, Ήταν πολύ μεγάλα και χοντρά. Αργότερα, φέραμε άλλα Κανόνια από την Πόλη (πού να βρεθεί Κανονάκι στην Ελλάδα εκείνη την εποχή), τα φέραμε για μας και για τους μαθητές μας, καλά όργανα, αλλά ήταν πιο μικρά και τα κλειδιά τους λεπτά και κομψά. Δεν ταίριαζαν στο αιγυπτιώτικο.

Μια μέρα ήρθε ένας μαθητής μου στο Μουσικό Σχολείο Βόλου, όπου ήμουν καθηγητής, ο Νικολάκης Μπάϊμπας -καλή του ώρα, αγαπημένος κι αυτός, όπως όλα τα παιδιά- και μου λέει:

- Δάσκαλε, βρήκα ένα κλειδί από Κανονάκι στο δρόμο!

- Τί λες, βρε, του λέω. Με δουλεύεις; Βρέχει στο Βόλο κλειδιά από Κανόνια; Πού ακριβώς το βρήκες;

- Το βρήκα στο ρύθρο ενός πεζοδρομίου, στη διασταύρωση των οδών Ιωλκού (σήμερα, Ελευθερίου Βενιζέλου) και Αλεξάνδρας (σήμερα, 28^{ης} Οκτωβρίου).

Μου το δίνει και τί να δω; Ήταν ένα κλειδί από το αιγυπτιώτικο Κανόνι, από το παρελθόν μου. Έλεπε, αλλ' ο Κύριος με τη μεσιτεία τού κυρ-Παναγιώτη, του «αγίου των παραδοσιακών μουσικών» θέλησε να μου το επιστρέψει. Απίστευτο! Τα έχω ακόμη. Και το Κανόνι και το κλειδί εκείνο.

Ο ιδιαίτερος βίος τού Παναγιώτη Αχειλά. Ο βίος τού κυρ-Παναγιώτη ήταν ιδιαίτερος. Από κοινωνικής πλευράς, άσπογος οικογενειάρχης, με ήθος μοναδικό, ηθική απαρασάλευτη, με αρχοντιά μέσα στην φτώχεια, με μια καρδιά απλωμένη χαλί στα πόδια οποιουδήποτε, με απίστευτη εντιμότητα που έφθανε σε ακρότατο βαθμό, με μπέσα αδιαπραγμάτευτη και με λόγο ακλόνητο, αμετακίνητο από τις αρχές του. Τσιγάρο, αλκοόλ, άλλες καταχρήσεις, συνηθέστατες στον χώρο των μουσικών, αλλά και ακαταστασίες ηθικές, ούτε καν διενόηθηκε ποτέ να δοκιμάσει. Την αφιλαργυρία του και την φιλανθρωπία του θα τις χαρακτηρίσω παροιμιώδεις. Βρέθηκα αμέτρητες φορές μάρτυρας φιλότιμων χειρονομιών του προς ανήμπορους πελάτες του στο κουρείο ή στο φωτογραφείο. Φύγε, φύγε, έλεγε, και το πρόσωπό του φωτιζόταν με μια απερίγραπτη γλυκύτητα. Πλείστες όσες φορές έπεσε θύμα αυτής τής ανιδιοτελούς αγάπης του, αλλά ποτέ δεν μετάνιωσε. Τού ζητούσαν δανεικούς φακούς, φίλμ ή φλας φωτογραφικών μηχανών τής εποχής, που δεν τα επέστρεφαν ποτέ· αλλά και ποτέ δεν τον άκουσα να γογγίσει. Και μη φανταστεί κανείς ότι υπερβάλλω ή ότι έχω τάση για ωραιοποίηση των πραγμάτων. Ειλικρινά, όχι· ούτε ελάχιστα. Μάλιστα, γράφοντας, δυσκολεύτηκα πολύ να βρω τις κατάλληλες λέξεις γι' αυτήν την περιγραφή.

Δυστυχώς, χάρη τής αλήθειας και της επιστημονικής ακρίβειας και αντικειμενικότητας στην καταγραφή των γεγονότων, οφείλω να μην παρασιωπήσω, ότι ο κυρ-Παναγιώτης δεν είχε ηθική υποστήριξη από την οικογένειά του στο πάθος του για την μουσική. Ίσως όχι άδικα, διότι πάντοτε τα «πάθη» οδηγούν τον άνθρωπο σε ακρότητες. Η καθ' όλα τίμια, ηθική και νοικοκυρά σύζυγός του Μαρία, έδειχνε κάποια απέχθεια στον τρόπο ζωής του κυρ-Παναγιώτη, μάλλον αγανακτισμένη από τις ακρότητες του βίου του, π.χ., την απόλυτη δοτικότητα του, την στιγμή που η οικονομική κατάστα-

ση της οικογένειας δεν ήταν ανθηρή, ενώ και τα έσοδα από τα τόσα επαγγέλματα που ο κυρ-Παναγιώτης ασκούσε δεν ήταν τόσο αποδοτικά.

Επιπλέον, ο κυρ-Παναγιώτης θεράπευε την αγάπη του για την μουσική, ιδιαίτερα την Αραβοπερσική, κάνοντας πολλά - πολλά έξοδα γι' αυτήν. Η αγορά μουσικών οργάνων, μάλλον, ήταν το αραιότερο, άρα και μικρότερο έξοδό του. Η αγορά βιβλίων μουσικής είχε κόστος μεγαλύτερο, γιατί ήταν τακτικότερη. Εκείνο, όμως, που δεν μπορεί να υπολογισθεί, είναι το σύνολο των χρημάτων για την αγορά κασετών· κασετών άδειων, άγραφων [δεν ξέρω πόσοι θυμούνται, πλέον, τις κασέτες, τα κασετόφωνα και τα περίφημα Walkman], κασέτες οι οποίες καθημερινά γράφονταν και γέμιζαν ως το τελευταίο τους δευτερόλεπτό τους.

Ο κυρ-Παναγιώτης κάθε βράδυ -το λέγω χωρίς υπερβολή- κάθε βράδυ, αγρυπνούσε. Έπιανε τα προγράμματα των Ραδιοφωνικών Σταθμών τής Ανατολής, ιδιαιτέρως τής Τουρκίας και άκουγε μουσική. Επειδή γνώριζε αρκετά την Τουρκική γλώσσα, αφουγκραζόταν τις τούρκικες εκπομπές, οι οποίες δεν έπαιζαν απλώς μουσική, αλλά πριν από κάθε μουσικό κομμάτι εξηγούσαν τα Μακάμ, τα ταξίμια, τα θεωρητικά ζητήματα των συνθέσεων, και έδιναν πλήθος άλλων πληροφοριών για τους συνθέτες και την εποχή τους. Όλα αυτά κάθε βράδυ, το επαναλαμβάνω, ο κυρ-Παναγιώτης όχι μόνο τα άκουγε, αλλά και τα ηχογραφούσε! Στίβες ολόκληρες από κασέτες ήταν τοποθετημένες σε ράφια, ερμάρια, ντουλάπια και ντουλάπες, στο πάτωμα, παντού. Όχι ανοικτόκυρτα και άτακτα. Με τάξη και προσοχή, με σύστημα, τέτοιο ώστε ήξερε πού θα εύρει το καθετί. Κι όταν είχε κάποιο φοβερό απόκτημα, το έβαζε στους επισκέπτες του να το ακούσουν. Το έβαζε σ' ένα τεράστο κασετόφωνο, πού είχε πάνω σε ένα ντουλάπι γεμάτο με -τί άλλο;- με κασέτες, στα δεξιά μπαίνοντας στον πίσω χώρο, εκεί που φωτογράφιζε, δίδασκε όλα τα όργανα ή έκανε πρόβες μουσικής.

Μερικά μόνο δείγματα τής ηθικής τού Παναγιώτη Αχειλά. Κάποτε ο κυρ-Παναγιώτης αξιώθηκε να πάει στην Πόλη· πρώτη φορά στην ζωή του. Έκτοτε, πήγαμε μία ακόμη φορά μαζί· εκείνος, εγώ και ο επίσης μακαριστός πατέρας μου.

Εκ των «ων ουκ άνευ» μιας εκδρομής με πούλμαν στην Κωνσταντινούπολη είναι να πάνε ένα βράδυ οι εκδρομείς στα λεγόμενα «χανουμάκια», στα γνωστά «χλιδάτα» κέντρα διασκεδάσεως, με τις τεράστιες φοβερές ορχήστρες αραβοπερσικής και τουρκικής μουσικής και τα λοιπά συνακόλουθα. Πήγε κι ο κυρ-Παναγιώτης στα «χανουμάκια», αλλά άφησε το τραπέζι του, την παρέα του και πήγε μόνος του μπροστά - μπροστά. Πήγε και καρφώθηκε στον μουσικό που έπαιζε Κανονάκι, τον Σερίφ Ντεντέογλου. Πώς ξέρουμε το όνομά του; Μεγάλη ιστορία.

Όλο το βράδυ έμεινε εκεί, όρθιος σε μια γωνιά, με τα δύο του χέρια μπροστά στα χείλη του και τις χούφτες τη μια μέσα στην άλλη, εκστατικός και ενθουσιασμένος. Δεν έφαγε και δεν ήπιε τίποτε. Το μόνο που απέσπασε την προσοχή του ήταν πως, ξαφνικά, εισήλθε στο μουσικό εκείνο μέγαρο ένας ζάπλουτος Εμίρης με πολυπληθέστατη συνοδεία. Και μου σχολίασε ο μακαρίτης. – Κωστάκη μου, είπα τότε στον εαυτό μου. Να, ο Εμίρης και να ο κακομοίρης! [Το χιούμορ του ήταν λεπτό, ευγενικό, πηγαίο και όταν γελούσε, γελούσε ήρεμα, σεμνά, έφερνε πάλι τις παλάμες του στα χείλη του, αλλά γελούσε με μεγάλη ευχαρίστηση, σείοντας όλο του το κορμί.]

Μόλις τελείωσε το πρόγραμμα του κέντρου, αργά τα χαράματα, περίμενε τον μουσικό που έπαιζε το Κανόνι, του μίλησε στην τουρκική, αφαλώς με μεγάλο άγχος, του συστήθηκε, τον συνεχάρη με ειλικρίνεια και συναδελφική εκτίμηση, έσκυψε, τού

άρπαξε τα χέρια για να του τα φιλήσει και τον ρώτησε, πού θα μπορούσε να αγοράσει ένα καλό Κανονάκι. Αυτός ήταν ο στόχος εκείνου τού ταξιδιού, τον οποίο δεν είχα φανερώσει ως τώρα. Ο Σερίφ τού έδωσε τη διεύθυνση του σπιτιού του και μόλις ξημέρωσε ο κυρ-Παναγιώτης πήρε το πρώτο ταξί που βρήκε εμπρός του και πήγε στην φτωχογειτονιά με τα ετοιμόρροπα ξύλινα ρωμαϊκά σπίτια -τρίπατα, τετράπατα ή και περισσότερο ψηλά-, σε μια περιοχή με χωμάτινους δρόμους, πολλή λάσπη και πλήθος ξυπόλυτων και λασπωμένων παιδιών. Αυτό μέσα στην Κωνσταντινούπολη· κέντρο απόκεντρο, καθώς λέμε.

Ο κυρ-Παναγιώτης ανέβηκε στο σπίτι τού Σερίφ εφέντη, ήπια το τσάγι που τού προσέφερε η κυρία Σερίφ και ζήτησε να δει κάποιο Κανονάκι. Ο σπουδαίος εκείνος μουσικός ήταν ο ίδιος και κατασκευαστής. [Οι Τούρκοι έχουν στην Κωνσταντινούπολη ένα Πανεπιστήμιο (πολλά χρόνια πριν η Ελλάδα αποκτήσει την πρώτη της Σχολή Μουσικολογίας στο Αριστοτέλειο), επταετούς φοιτήσεως, όπου διδάσκονται η μουσική τους και τα μουσικά τους όργανα. Το εντυπωσιακότερο· στα δύο πρώτα χρόνια των σπουδών τους οι φοιτητές μαθαίνουν να κατασκευάζουν το όργανο που διδάσκονται· έτσι, χρόνο με το χρόνο βελτιώνεται η ποιότητα των οργάνων στην Τουρκία.]

Ο Σερίφ εφέντης πρότεινε στον κυρ-Παναγιώτη ένα Κανόνι, εκείνος ενθουσιάστηκε και θέλησε να το αγοράσει. Δεν τού έφταναν, όμως, τα χρήματα. Λυπήθηκε πολύ. Κάποια στιγμή βρήκε το θάρρος και χωρίς παζάρια, με ευθύτητα λέγει στον Σερίφ. *«Σε παρακαλώ, είμαι τίμιος άνθρωπος, πάρε όσα χρήματα έχω, δώσε μου το όργανο κι εγώ θα βρώ τρόπο να σου στείλω τα υπόλοιπα.»* Ομιλούμε για το έτος 1984, αν μπορώ να υπολογίσω καλά. Αντιλαμβανόμεθα πόσο δύσκολο ήταν να στείλει κανείς ακόμη και μια επιστολή από την Ελλάδα στην Τουρκία. Πόσο μάλλον να στείλει χρήματα! Αδιανόητα, πράγματα για την εποχή.

Περίπου τρία χρόνια μετά, πήγαμε μαζί με τον κυρ-Παναγιώτη στην Πόλη. Είχε παραγγείλει για μένα Κανονάκι στον Σερίφ και πήγαμε να το πάρω. Όταν αντάμωσαν οι δύο φίλοι πλέον, έπεσε ο Σερίφ στην αγκαλιά τού κυρ-Παναγιώτη κλαίγοντας και έλεγε: *«Δεν υπάρχουν άνθρωποι τίμιοι σαν τον Παναγιώτη. Πιο τίμιος άνθρωπος από τον Παναγιώτη δεν υπάρχει σε όλο τον κόσμο. Εγώ τού έδωσα τότε το Κανονάκι και είπα μέσα μου. Δεν πειράζει, είναι καλός άνθρωπος, χαλάλι. Δεν ελπίζω ότι θα πάρω ποτέ τα υπόλοιπα. Και τόσα που πήρα πληρώνεται ο κόπος μου.»*

Τί είχε συμβεί; Ο κυρ-Παναγιώτης είχε ένα φίλο στην Καβάλα, τον Γιάννη τον ταξιτζή, που παίζει και Βιολί. Εκείνος είχε επισκεφθεί αρκετές φορές τον κυρ-Παναγιώτη στο Βόλο. Ο μακαρίτης ο δάσκαλος έμαθε ότι ο Γιάννης θα πήγαινε στην Πόλη, βρήκε τρόπο, έστειλε τα χρήματα στον Γιάννη, εκείνος τα πήγε στον Σερίφ και ο Σερίφ δεν πίστευε στα μάτια του. Δεν ξεχνώ ποτέ την αγωνία του κυρ-Παναγιώτη να ξεχρεώσει την υπόσχεσή του. Ήταν για εκείνον ύψιστο ζήτημα τιμής. Όταν τα κατάφερε, έλαβε την μεγαλύτερη χαρά τής ζωής του. Ελευθερώθηκε!

Ο μπαρμπα-Μιχάλης Αχειλάς. Ο Παναγιώτης μεγάλωσε μέσα στην παραδοσιακή μουσική, αλλά από τον πατέρα του Μιχάλη Αχειλά οδηγήθηκε σε Ωδείο, να μάθει Κλασικό Βιολί. Πιθανώς, ο μπαρμπα-Μιχάλης προσδοκούσε ή απέβλεπε να έχει μελλοντικά ένα καλό και τίμιο συνεργάτη, πράγματα πολύ δυσεύρετα στους ντόπιους μουσικούς της εποχής στη Μαγνησία.

[Μεταφέρω εδώ δυο – τρεις μαρτυρίες τού κυρ-Παναγιώτη για τον πατέρα του:

- Μου έλεγε ότι ήταν εξαιρετικά καλλίφωνος. (Αντίθετα, ο ίδιος ο Παναγιώτης δεν μπορούσε καθόλου να τραγουδήσει· ήταν ορισμός αυτού που λέμε, «δεν έχει φωνή». Δεν είναι ότι ήταν φάλτσος ή κακόφωνος· δεν έβγαине η φωνή του να τραγουδήσει. Υποψιάζομαι ότι υπήρξαν ψυχολογικοί παράγοντες, οι οποίοι, είτε τον είχαν «μπλοκάρει» μόνιμα, είτε τον «έκλειναν» την στιγμή που έκανε απόπειρα να βγάλει φωνή. Αυτό έγινε ένας «φαύλος κύκλος» και μία παραμόνιμη κατάσταση.)

- Μου είχε πει ακόμη, ότι ο μπαρμπα-Μιχάλης έπαιζε μουσική στην Κωνσταντινούπολη, ήταν πολύ γνωστός και έχαιρε μεγάλης εκτιμήσεως στους μουσικούς κύκλους της Πόλης.

- Ακόμη· κάτι εντυπωσιακό: Κρατούσε γάμους επί 2-3 ημέρες μόνο με το Κανονάκι και την φωνή του. Έλεγαν, πως ήταν τόσο επιδέξιος και δεξιοτέχνης, που «με το ένα χέρι έπαιζε το Κανόνι και με το άλλο... άλλαζε χορδές» !]

Ο μουσικές σπουδές τού Παναγιώτη Αχειλά. Ο μικρός Παναγιώτης σπούδασε στο Ελληνικό Ωδείο Κλασικό Βιολί, με δάσκαλο επί 7 χρόνια τον Βασίλειο Κόντη. Με υπερηφάνεια ο μακαριστός δάσκαλος έδειχνε το πτυχίο του και προγράμματα κοντσέρτων και συναυλιών Κλασικής Μουσικής, στα οποία αναγραφόταν το όνομά του, πολλάκις και ως πρώτο Βιολί. Αλλά, το Κανονάκι δεν το άγγιξε μέχρι που πέθανε ο πατέρας του. [Διαισθάνομαι ότι είχε μολυνθεί από τον λίκν επικίνδυνον ιόν των κλασικών μουσικών, τον οποίον, χαριεντιζόμενος, έχω ονομάσει «Μιλανέζικη Σκαλίτιδα»: Πρόκειται για την φαντασίωση, ότι όλοι οι σπουδαστές Κλασικής Μουσικής θα διαπρέψουν στην Σκάλα τού Μιλάνου, πουθενά χαμηλότερα, ακόμη και αν πρόκειται περί τελείως ατάλαντων παιδιών, και ότι καμμία άλλη αξία λόγου μουσική δεν υπάρχει υπό τον ήλιο και σε όλο το απέραντο σύμπαν. Για την πλήση εγκεφάλου φροντίζει ανύστακτα ο δάσκαλος. Επιπλέον, όλες οι λοιπές μουσικές και οι μουσικοί τού κόσμου οφείλουν να εκλείψουν και εφόσον κάτι τέτοιο είναι, δυστυχώς γι' αυτούς, αδύνατον, οφείλουν, τουλάχιστον, τυφλή και αδιαμαρτύρητη υποταγή, δουλοπρέπεια και ασκητική υπακοή κατά τον διαμοιρασμό τής «πίττας». Πρέπει δε να σημειώσω, ότι για τον ιόν τής «Μιλανέζικης Σκαλίτιδας» δεν έχει ευρεθεί το εμβόλιο. Θεραπεύεται αποκλειστικά με ένα άλλο μουσικό ιόν. («Ο έρωτας με έρωτα περνάει» και η αρρώστια με αρρώστια.) Ο ιός αυτός δεν είναι πνευματικά θανατηφόρος, δεν καίει εγκεφάλους, και, μάλιστα, είναι λίκν επικερδής. Πρόκειται για τον ιόν τής «Οξείας Μπουζουκτσήτιδος» που μεταδίδεται από κακές συναναστροφές Κλασικών με νυκτόβιους «μπουζουκτσήδες», όταν οι Κλασικοί μαθητές δεν λαμβάνουν σοβαρά τις οδηγίες των δασκάλων τους, οι οποίοι απεγνωσμένα τούς συμβουλεύουν «και χαίρειν αυτοίς μη λέγειν».]

Απ' όσο είχα τότε καταλάβει, ο μικρός Παναγιώτης, όταν προσβλήθηκε από τον ιόν της «Σκαλίτιδος», όχι μόνο δεν έγινε καλός συνεργάτης τού πατέρα του, αλλ' επεδείκνυε και άρνηση προς την παραδοσιακή μουσική, ίσως όχι άδικα, όταν έβλεπε την εν Ελλάδι κατάσταση των τότε λαϊκών και παραδοσιακών μουσικών. Εντούτοις, ο σπόρος τής μικρασιάτικης μουσικής παράδοσης ήταν βαθιά ριζωμένος μέσα του και εν τέλει φύτρωσε.

Ο μουσικός βίος τού κυρ-Παναγιώτη. Μετά τον θάνατο τού μπαρμπα-Μιχάλη ο Παναγιώτης γεμάτος ενοχές, όπως ομολογούσε, έπιασε το Κανόνι και, με νοσταλγία, άρχισε να παίζει εμπειρικά, χωρίς ιδιαίτερη τεχνική κατάρτιση, παρά μόνο με όσα είχε κρατήσει στην μνήμη του. Είχε εικόνες από την τεχνική τού πατέρα του και ανεξίτηλα

χαραγμένα μουσικά ακούσματα. Ως άριστος γνώστης τού Δυτικού Ντικτέ, κατέγραψε σε παρτιτούρες 5γράμμου, με σχολαστικότετη λεπτομέρεια, πλήθος -μικρασιάτικων και όχι μόνο- τραγουδιών και σκοπών, όπως τα έπαιζε ο μπαρμπα-Μιχάλης.

Δεν ξέρω από πότε ο κυρ-Παναγιώτης άρχισε να συνεργάζεται με λαϊκούς και παραδοσιακούς μουσικούς στον Βόλο. Γνωριμίες με μεγάλους μουσικούς απ' όλη την Ελλάδα είχε πολλές. Όλοι τον εκτιμούσαν για τον αδαμάντινο χαρακτήρα, τις μουσικές γνώσεις και ως δεξιοτέχνη του Βιολιού. Τον ανεγνώριζαν, αν και ποτέ δεν έκαμε επίδειξη. Δυστυχώς, στον Βόλο τα πράγματα ήταν αλλιώς. Οι ντόπιοι μουσικοί, μη μικρασιάτες, βεβαίως, δεν συμπαθούσα τον κυρ-Παναγιώτη. Την εποχή που τον έζησα είχε ήδη αρχίσει να ξεκόβει απ' εκείνους· μάλλον, εκείνοι τον είχαν απομακρύνει από δίπλα τους. Ενοχλούσε η ακεραιότητά του. Οι τότε ντόπιοι μουσικοί ζούσαν και τρέφονταν με αρπαχτές· διατηρούσαν μεταξύ τους κουτοπόνηρες σχέσεις, χωρίς μπέσα, λόγο, εντιμότητα, χωρίς συνέπεια στην υπόσχεση, χωρίς τιμιότητα στη μοιρασιά των συμφωνημένων, πόσο μάλλον τής «χαρτούρας»· περνούσαν τον καιρό με λυκοφιλίες, παρέες του συμφέροντος· θρέφονταν με τις συκοφαντίες και ψευδοκατηγορίες· μαχαίρωναν πισώπλατα εκείνον, με τον οποίο πριν έτρωγαν μαζί άρτο (κατά τον Ψαλμωδό). Όταν τα μουσικά ήθη τής Μαγνησίας ήταν τέτοια, πώς μπορούσε να ταυτιστεί με αυτά ο μικρασιάτης Παναγιώτης, που δεν ήθελε να αδικήσει ψύλλο;

Οι ντόπιοι μουσικοί φθονούσαν την ευρυμάθειά του στην μουσική. Ένοιωθαν μειονεκτικά που διάβαζε νότες και γνώριζε Μακάμ. Ελέγχονταν, που δεν προσπαθούσαν κι εκείνοι να βελτιώσουν τις γνώσεις τους (ήθελαν εύκολο και άκοπο κέρδος)· που δεν φύλαγαν την παράδοση· που μαγάριζαν το παλιό ρεπερτόριο με μουσικές «ακαθαρσίες» στο όνομα τού χρήματος, χωρίς στρώσιμο, μελέτη, πρόβες. Ελέγχονταν δίπλα του όλοι. Ελέγχονταν μέσα τους κι ας μη το φανέρωναν.

Οι ντόπιοι μουσικοί φοβόντουσαν τον Αχειλά μη τους πάρει το μεροκάματο -αστεία πράγματα- εκείνος που σκορπούσε αγάπη. Φοβόντουσαν και την ηθική σύγκριση μαζί του. Οι πότες «ουσιών» φοβόντουσαν τον άκαπνο· οι μέθυσοι τον καθαρό· οι ανήθικοι τον οικογενειάρχη· οι φατριαστές τον ευθύ και τίμιο· οι υπερφίαλοι και εγωιστές τον ταπεινό, γιατί η ταπείνωση είναι δύναμη εκ Θεού. Οι νυκτόβιοι και κινούμενοι στο σκοτάδι φοβόντουσαν το φως.

Οι ανασφαλείς τού κλείνανε το μικρόφωνο, ανεβάζοντας, φυσικά, το δικό τους. Οι ανέντιμοι τον έστησαν να περιμένει έξω από το καράβι για τα νησιά και χάλασαν την συμφωνία για ένα γάμο την τελευταία στιγμή, γιατί -τελευταία στιγμή- βρήκαν κάπου αλλού πέντε δραχμές παραπάνω! Είναι γεγονός αυτό, που το έλεγε ο ίδιος με αβάστακτη οδύνη. Οδύνη όχι για την αφιλοτιμία εκείνων, αλλά διότι εκτέθηκε στους ανθρώπους, με τους οποίους είχε κλείσει συμφωνήσει για το Γάμο. Οδύνη και για εκείνη την άθλιο κουβέντα: «Δεν βγαίνω, αδερφέ· δεν βγαίνω...»

Έπειτα ήταν οι Γυμναστές με τα Χορευτικά που ήξεραν να χορεύουν μόνο με συγκεκριμένες ηχογραφήσεις και αποκλειστικώς από κασέτες. Με ζωντανή ορχήστρα τα Χορευτικά δεν μπορούσαν να σύρουν τα πόδια. Φυσικά, έφταιγαν πάντοτε οι μουσικοί και πάντα την πλήρωνε ο φιλότιμος κυρ-Παναγιώτης, επειδή έπαιζε όπως οι πραγματικοί μικρασιάτες, σαν τον μπαρμπα-Μιχάλη Αχειλά, όχι όπως οι κασέτες. Δεν είχε fast forward, δεν μπορούσε να αυξήσει τα «μπιτ» σαν υπολογιστής. Έπαιζε με την ψυχή του και αυτοσχεδίαζε, κατά πως απαιτεί η παράδοση.

Έτσι, λοιπόν, ο κυρ-Παναγιώτης, πριν λάβει το τελειωτικό χτύπημα από τους Γυμναστές [ήμουν δίπλα του στο πούλμαν εκείνο το βράδυ και έβλεπα την κατάρευσή του να έρχεται λίγο - λίγο] προτίμησε να απομακρυνθεί από όλους και όλα. Κράτησε τον φίλο του κυρ-Νίκο Θεολόγου και μερικούς αγαπημένους του μαθητές, βρήκε και ένα τουρκο-ελληνικό Λεξικό [δε θα λησμονήσω ποτέ, πόση χαρά έκανε όταν τού το έφερα από την Αθήνα!], στρώθηκε σ' εκείνο το γραφειάκι του δίπλα στο παράθυρο, που έβλεπε στην οδό Μαιάνδρου [δυστυχώς, γκρεμίστηκε εκείνο το ιστορικό για την Ν. Ιωνία στέκι] κι εκεί, με τεράστια υπομονή, πάσχιζε να μεταφράσει λέξη - λέξη ένα τούρκικο Θεωρητικό Μακαμίων, για να μη πάψει ποτέ την μελέτη και την πρόοδο.

Τί έγιναν, θα ρωτήσετε, οι άλλοι; Ζουν και βασιλεύουν και μπολιάζουν τους μαθητές τους με τα ίδια σαπρά μπόλια. Δεν σώνει το κακό από τον κόσμο, όσο οι άνθρωποι δεν αλλάζουμε. Γι' αυτό ο Χριστός είπε: *«Ο σώζων εαυτόν σωθήτω.»* («Σώζων» είναι Μετοχή Ενεστώτος, Χρόνου Διαρκείας.) Δηλαδή, *«εκείνος που διαρκώς αγωνίζεται να σώσει τον εαυτό του, αυτός ας σωθεί».*

K.X.K. – Βόλος, 6 Ιουλίου 2024
και διορώσεις, 17 Ιουλίου 2024, Αγίας Μαρίνης Μεγαλομάρτυρος